

Bibliyografya:

The Intimate Life of an Ottoman Statesman: Melek Ahmed Pasha (1588-1662) as Portrayed in Evliya Çelebi's Book of Travels, Translation and commentary by Robert Dankoff —With a Historical Introduction by Rhoads Murphey — New York 1991, 304 pages. [Evliya Çelebi'nin *Seyahatnamesi* ne Göre Bir Osmanlı Devlet Adamı'nın Özel Hayatı.]

Yazar ve konusu başlıklı "Giriş" bölümünde Evliya Çelebi'nin hayatı anlatılmaktadır. Yazarın kaynağı Evliya Çelebi'nin *Seyahatnamesidir*. Sultan I. Ahmed'e hediye edilen Abhazyan'lı bir cariyeden doğma Evliya Çelebi bu eserin konusu olan Melek Ahmed'in anne tarafından kuzeni olup himayesine mazhar olmuştur. İstanbul'da doğan Evliya Çelebi'nin babası Osmanlı Sarayının baş sarrafı Derviş Mehmet Zilli Ağa idi. Karakteri itibariyle masa başında veya yerleşik düzende çalışmayı sevmiyen Evliya Çelebi gezginciliği yeğlemiş ve hayatının eserini vermiştir.

On ciltten oluşan Evliya Çelebi'nin eserinin hemen hemen bütün ciltlerinde Melek Ahmet Paşa'ya yer verilmiştir. Burada tanıtmasını yaptığımız eserde Robert Dankoff *Seyahatname*'de dağınık bir şekilde verilen bilgileri bir araya getirmiş ve İngilizce'ye çevrisini yapmıştır. Bu münasebetle Dankoff *Seyahatname*'nin on cildini çok kısa bir şekilde "Giriş" bölümünde tanıtmıştır. (s. 4-6).

Dankoff'a göre Evliya Çelebi *Seyahatname*'nin sadece yazarı değil aynı zamanda kahramanıdır. Ancak ikinci bir kahraman da Melek Ahmed Paşa'dır. *Seyahatname* Evliya Çelebi'nin hayatının ve yaşadığı asrın kaleme alındığı bir tarih kitabıdır. On cildin yüzde beşi Evliya Çelebi'nin "autobiography"sini oluşturduğu gibi, bu münasebetle her an hamisi Melek Ahmed Paşa'ya yer verilmiştir. Evliya Çelebi'ye göre ise *Seyahatname*'nin asıl kahramanı Melek Ahmed Paşa olup hayatı ve icraatları mübalağalı ve renkli bir şekilde dile getirilmiştir. Kendini Melek Ahmed Paşa'ya çok yakın hisseden Evliya Çelebi onun hayatını ayrı bir ciltte "Risale-i Menakıb-i Melek Ahmed Paşa" adı altında toplayacağını her ne kadar söylemişse de böyle bir eser henüz elimize geçmediğinden kaleme alıp almadığını kestiremiyoruz. Ancak *Seyahatname*'de verilen bilgiler böyle bir eserin nüvesini belkide tamamını oluştururdu.

Evliya Çelebi'nin Melek Ahmed Paşa'nın gerek idari gerekse özel hayatı hakkında verdiği bilgilerden olmasaydı biz ancak bugün örneğin Sicilli Osmani'de verilen bir iki paragraflık bilgilerle iktifa etmek mecburiyetinde kalacaktık.

Tanıtımı yapılan kitabın "Giriş"inin birinci bölümünde Dankoff *Seyahatname*'de verilen bilgilerin değerlendirmesini yapmakta ve bilhassa gerçeğe uygun olanlar ile olamayacaklar arasında bir çizgi çekmektedir.

Kitabın "Giriş"inin ikinci bölümü Rhoads Murphey tarafından kaleme alınmıştır. Bu bölümde Murphey *Seyahatname*'de Melek Ahmed Paşa'nın özel (intimate) hayatının kaleme alınması münasebetiyle Evliya Çelebi'nin dokunduğu bilhassa Osmanlı'nın dış ve iç politikası, ahlaki değerleri, iki prenses ile evlilikleri ve Sultan I. Ahmed (1603-17) sonrası gelişmeleri ele alıp diğer tarihçilerin verdikleri bilgilerle desteklemiş ve böylece *narrative* tarih tipi bir tablo çizmeye çalışmıştır.

Çeviri için kullanılan *Seyahatname*'nin nüshaları, cilt ve sahife numaraları 43-45 sahifeleri arasında belirtilmiş ve konuya ışık tutacak diğer kaynakların ne olduğu bu bibliografik nota eklenmiştir.

Robert Dankoff'un yapmış olduğu çeviri on bölüme ayrılmış olup, her bir bölüme içeriği göz önüne alınarak birer başlık verilmiştir. Ancak bu on bölüm gerçekte Melek Ahmed Paşa'nın mesleki ve özel hayatını içermektedir.

Sultan IV. Mehmed'in (1648-87) vezirlerinden biri olan Melek Ahmed Paşa İstanbul-Tophane'de doğmuştur. Üç yaşına geldiğinde Abhaziyenler ülkesine gönderilmiş ve orada süt annesi tarafından büyütülmüştür. Onbeş yaşına bastığında Evliya Çelebi'nin annesi ile birlikte Sultan Ahmed'e sunulmuşlardır. Melek Ahmed Paşa hareme iç oğlan olarak sevkedilirken Evliya Çelebi'nin annesi (sarayın baş kuyumcusu ile) evlendirilmiş ve bu birleşmeden Evliya Çelebi dünyaya gelmiştir. (s. 49).

Melek Ahmed Paşa'nın babası ise Özdemiroğlu Osman Paşa'nın mareşalı olup 140 yaşında vefat etmiştir.

Melek Ahmet Paşa Sultan IV. Murad'ın kılıç-taşıyanı ve özel refakatçısı iken Bağdat fethedildiği gün (1638) kendisine vezirlik payesi ile Diyarbekir Beylerbeyliği tevcih edilmiştir. Kahire ve Budin'in haricinde Osmanlı'nın (hemen hemen) tüm makamlarında görev yapmış, olgun, tecrübeli ve dindar bir devlet adamı sıfatını kazandığı ilerliyen yaşında sadr-ı azam tayin edilmiştir (1650).

Melek Ahmed Paşa daha sonra Azov kalesi müstahfizlarının maaşlarının ödenmesi için gönderdiği 300 kese altını vergi olarak İstanbul'un tüccar ve esnafına yüklemeye kalkınca ayaklanmalarına sebep olmuş ve dolayısıyla 21 Ağustos 1651 yılında sadr-ı azamlık görevinden azledilmiş ve kendisi İstanbul'un dışında ki Topçular sarayına çekilmiştir.

Melek Ahmed Paşa ilkin altı ay kadar felçli olarak yaşayan vezir Bıyıklı Derviş Mehmed Paşa'ya ve daha sonra yedi ay kadar da Van'da bulunan vezir İpsir Paşa'ya vekalet etmiş ve İstanbul'a dönen İpsir Paşa'nın muvaffakiyetsizlikle sonuçlanan entrikası üzerine Anadolu ve hatta Arap ülkelerine tüm üst makamlara tayin ve azil yetkisine sahip sıfatıyla kendisine tuğra verilip Van'a beylerbeyi olarak gönderilmiştir. Ancak 117 günlük bir yolculuktan sonra Van'a varan Melek Ahmed Paşa, İpsir Paşa'nın öldüğü ve ikinci vezir Siyavus Paşa'nın kendisini merkeze geri çağırdığı haberini almıştır. Kışı Van'da geçirmek zorunda kalan Melek Ahmed Paşa 1656 ilk baharında İstanbul'a dönmüş ve divan vezirleri arasında yerini almıştır. Ancak Melek Ahmed Paşa'nın Van'dan İstanbul'a dönüşü esnasında geçen zaman zarfında Siyavuş Paşa eceliyle ölmüş, Defterzade Mehmed Paşa onun ölümünden sorumlu tutularak boğdurulmuş, ve sadr-ı azamlığa Boynu-eğri Mehmed Paşa getirilmiştir. Melek Ahmed Paşa daha İstanbul'a varmadan Boynu-eğri makamından azledilmiş ve yerine Köprülü Mehmed Paşa sadr-ı azam olarak tayin edilmiştir (15 Eylül 1656).

Melek Ahmed Paşa 1651 yılında Dasnik Mirza ve Hanefi Halife güdümünde ki celali eşkiyalarını büyük bir bozguna uğratmış ve liderleri dahil olmak üzere bir çoğununun başını vurdurmuştur. Aynı yıl Varna kalesi (açıklarında) Kazakların bir filosunu yenmiştir. 1655 yılında Bitlis Hanı Abdal Hanı Van bölgesinde daha önce görülmemiş bir bozguna uğratmış ve 1657 yılında da Özü kalesini Kazaklardan kurtarmıştır.

Melek Ahmed Paşa 1659 yılında Bosna beylerbeyliğine tayin edilmiş ve 1660 yılında Bosna vilayetine giren Venediklileri büyük bir başarı ile geri püskürtmüştür. 15 Kasım 1660 yılında da Rumeli vilayetine transfer edilmiştir.

Belgrad'da kışı geçirdiği bir sırada Fatma Sultan ile evlendirilen Melek Ahmed Paşa'ya evlendirildiği ve hemen İstanbul'a dönmesi gerektiği bir ferman ile bildirilmiştir. İstanbul'a dönen ve hemen zıf odasına götürülen Melek Ahmed Paşa *Divan*'da üç ay hizmet ettikten sonra vefat etmiştir (1662).

Böylece Evliya Çelebi'den yapılan tercümenin birinci bölümünde kısa biyografisi verilen Melek Ahmed Paşa'nın hayat hikayesi ve bilhassa özel hayatı detaylı bir şekilde diğer bölümlerde yer almaktadır.

Melek Ahmed Paşa'nın vezirlik döneminin (1650-51) anlatıldığı ikinci bölümde kendisinin ve etrafındakilerin karakteri hakkında bilgi verilerek ne gibi entrikalarla görevden uzaklaştırıldığı anlatılmaktadır. Bu munasebetle bu dönemin celali isyanları merkezde ki tüccar ve esnafın ayaklanmaları ve bilhassa divanda dönen çeşitli entrikalar işlenmiştir. Ayrıca bu olaylar arasında sebep ve sonuçlar gözönüne alınarak bağ kurulmaya çalışılmıştır. Olaylar anlatılırken en küçük ayrıntılara inilmiş ve sık sık diyaloglara yer verilmiştir. Bu diyaloglardan Osmanlı toplumunun sosyal ve kültürel hayatları hakkında ki bilgileri bir araya getirmek mümkün olduğu gibi halk ile yönetim arasında ki bağı da incelemek mümkündür.

Melek Ahmed Paşa 1652 yılında Özü'den sancak merkezi Sofya olan Rumeli'ye transfer edilmiştir. Evliya Çelebi, Melek Ahmed Paşa'nın burada ki muvaffakiyetini bilhassa Sofya'yı fahişelerden temizlemesini metaforik bir örnek ile, ve gördüğü bir rüyayı bütün teferuatıyla anlatarak hastalanan Melek Ahmed Paşa'nın iyileşme sürecini üçüncü bölümde dile getirmiştir. Bu bölümden de sosyal açıdan bazı veriler elde etmek mümkündür.

Evliya Çelebi her fırsatta Melek Ahmed Paşa'nın dehasını dile getirmektedir. İpşir Paşa'nın vezirliğe getirilmesinin (1653-54) anlatıldığı dördüncü bölümde celali isyanlarının sosyal ekonomik ve mali vahametine değinilmekte ve halli için İpşir Paşa gibi celali liderlerinin vezirlik gibi yüksek makamlara getirilmelerini ve bunların liderliğinde Anadolu ve Rumeli'de ayaklanmış olan halkın ve eşkiyanın Girit'in fethine yönlendirilmelerini bizzat Melek Ahmed Paşa kendisine vezirlik teklif eden daha henüz oniki yaşında ki Sultan IV. Mehmed'e önermektedir. Her ne kadar Evliya Çelebi bu konuda lüzumsuz gözükün detaylara girmişse de bu detaylardan Osmanlı İmparatorluğu'nun onyedinci asırda içinde bulunduğu politik istikrarsızlığını anlamamız oldukça kolaylaştırılmıştır.

Firari Mustafa Paşa'dan bazı borçların tahsil edilmesi için Melek Ahmed Paşa tarafından görevlendirilen Evliya Çelebi, 7 Mayıs 1655'de Firari'nin yanına Sincar'ı muhasara esnasında varır. Sincar yakınlarında ki Saçlı Dağı Yezidi Kürtlerinin otoritesine karşı lakayıt davrandıklarına kızan Firari, Evliya Çelebi'den Melek Ahmed Paşa'nın Diyarbakir Beylerbeyi iken (1640) halkı taciz eden bu Yezidilerle yaptığı savaşı anlatmasını ister. Evliya Çelebi dolayısıyla onbeş yıl geriye gidip kitabın bu beşinci bölümünde civar vilayetlerden de askerlerin çağırılması neticesinde 87.000 kişilik ordusuyla Melek Ahmed Paşa'nın 44.000 veya 45.000'i bulan Saçlı Dağı Yezidilerine karşı harekete geçmesini ve onları çok ağır bir yenilgiye uğratıp cezalandırmasını dramatize eder. Savaşın neticesinde 9.000 veya 10.000 Yezidi Kürd'ü öldürülmüş ve 13.600'ü esir edilmiştir.

Melek Ahmed Paşa'nın Van Beylerbeyi (1655-56) iken yaptığı icraatlar ve bu munasebetle bilhassa Bitlis Beyi Abdal Han'a karşı harekatı ve vezirlik payesi olan bir beylerbeyinin burada karşılaştığı güçlükler ve nasıl üstesinden geldiği bütün detayı ile altıncı bölümde anlatılmıştır. Bölgede Osmanlı yönetiminin tam olarak yerleşebilmesi için mahalli

beylere ne derecede ihtiyaç duyulduğu dolayısıyla dile getirilmiştir. Ama bu arada diğer bütün bölümlerde olduğu gibi Melek Ahmed Paşa'nın yeteneği de yeterince dile getirilmiştir.

Melek Ahmed Paşa, yedinci bölümde belirtildiği üzere, Özü beylerbeyliğine (1656-57) tayin edilmiştir. Evliya Çelebi genelde olduğu üzere burada ki olayları da rüyalarla dile getirmektedir. Anlaşıldığı kadarıyla Melek Ahmet Paşa'nın Varna'yı Ukraynalıların elinden alması 1656'da Boynu-eğri Mehmed Paşa'nın yerine sadr-ı azam ilan edilen Köprülü Mehmed Paşa tarafından kâfi görülmemektedir. Köprülünün Melek Ahmed Paşa'yı sert bir dille Kazakların Özü köy ve kasabalarını yakıp yıkmaya yeltenmelerine fırsat vermemesi için uyarması onun ne denli Osmanlı İmparatorluğunun prestijini yeniden sağlamaya kararlı olduğunu gösterdiği gibi, Melek Ahmed Paşa'nın Köprülüye cevap vermemesi ve hatta Köprülü'ye dil uzatan Nişancı Osman Ağa'yı cezalandırması onun da o derece yönetime bağlı olduğunu göstermektedir.

Daha sonra Melek Ahmed Paşa Silistre'de hastalanır ve ölüm döşegine düşer. Bunun üzerine eşi Kaya Sultan'ı Kara Murtaza Paşa'ya nikahlamak isteyenler Melek'in öldüğü haberini yayarlar. Evliya Çelebi Melek'in sağ olduğu ve doktor istediği haberiyle İstanbul'a gelince bunların hevesi kursağında kalır, ama Köprülü ile Kaya Sultan son derece sevinirler. Köprülü, Melek Ahmed Paşa'nın hastalanmasına son derece üzülmesine rağmen İstanbul'dan doktor ile ayrılacak olan Evliya Çelebi aracılığı ile onu tekrar sert bir dille uyaraktan kendini alamaz ve Evliya'ya şöyle der: "Evliya, Melek Ahmed Paşa'ya Karadeniz ve Tuna kıyılarını çok iyi korumasını söyle aksi takdirde bu hastalıktan kurtulmuş olabilir, ama benim gazabımdan kolay kolay kurtulamaz".

Evliya 8 Aralık 1656'da doktor Çipilyan-oğlu ve Kaya Sultan'ın verdiği üç yük ilaç, yiyecek, içecek ve giyeceklerle İstanbul'dan ayrılır. Silistre'ye ulaştıktan iki ay sonra Melek Ahmed Paşa tamamen iyileşir.

Melek Ahmed Paşa 1657'de tekrar Özü beylerbeyidir. Kazaklar Özü'yü kuşatırlar, ancak Akkırman'dan gelen 48.000 kişilik bir Osmanlı ordusunun yardımıyla düşman geri püskürtülüp büyük bir bozguna uğratılır ve 10.000'in üzerinde esir alınıp İstanbul'a getirilir ve donanmanın emrine verilir. Bu zafere en çok sevinen Kaya Sultan'dır, zira onun tabirince Melek Ahmed Paşa, Köprülü'nün gazabından kurtulmuştur.

Sultan IV. Murad'ın kızı Kaya Sultan'ın ölümü (1659) Melek Ahmed Paşa'nın gördüğü bir rüya ile sekizinci bölümde dramatize edilmiştir. Burada dikkatimizi çeken nokta her nasılsa IV. Murad'ın sancakdarı Mustafa Paşa ile daha önce nişanlı olan Kaya Sultan'ın onunla evlenmeyip Melek Ahmed Paşa ile evlenmesi ve Melek Ahmed'den hamile kalıp bir kız doğurduğu takdirde öleceği kehanetidir. Bu kehanetle karşı karşıya kalan Kaya Sultan'ın Melek Ahmed Paşa'yı yedi yıl yanına yaklaştırmaması ve daha sonra Kösem Sultan'ın zoruyla birleşen çiftlerin herşeye rağmen birbirlerine büyük bir sevgi ile bağlanmaları pek de inandırıcı gözükmemektedir. Yirmi yedi yaşında ölen Kaya Sultan'ın tüm varlığına Mehmed Köprülünün el koyması ve Melek Ahmed Paşa'nın buna ses çıkarmaması birinin gücünü diğerinin acizliğini simgelemektedir. Ama en önemlisi bu tutumun Mehmed Köprülü devrinde adaletin aranıp aranmaması sorununu simgelemesidir.

Kaya Sultan'ın ölümünden yirmi gün sonra Melek Ahmed Paşa Bosna beylerbeyliğine (1659-60) tayin edilir (dokuzuncu bölüm). Bosna'ya Evliya Çelebi ve askerleri ile birlikte hareket eden Melek Ahmed Paşa Çekmede kamp kurar. Burada, Evliya'nın yerine geçiri-

leceği korkusu yaşayan Melek Ahmed Paşa'nın Hazinekar'ı onu ağır şekilde yaralar. Evliya Çelebi şahitleri sayesinde suçsuz bulunur, ama yaralı olduğundan bir ay kadar İstanbul'da kalmaya zorlanır. Bu arada tabii Melek Ahmed Paşa Bosna'ya ulaşır.

Livno (Hilivne) ovasında ordusuyla birlikte kamp kuran Melek Ahmed Paşa'nın Sırp'lara karşı burada ki zaferi Paşa'nın gördüğü bir rüya ile bağdaştırılmış ve 1.335 esirin kılıçtan geçirilip kafaları İstanbul'a gönderilmiştir.

Kasım 1661'de Erdel'de seferde bulunan Melek Ahmed Paşa, Sadr-ı azam Mehmed Köprülü tarafından Sultan Ahmed'in o sırada yetmiş yedi yaşında olan kızı Fatma Sultan ile evlendirilir. Bu arada Mehmed Köprülü ölmüş yerine oğlu Fazıl Ahmed Paşa geçmiştir. Köprülü kendi deyimiyle Melek Ahmed Paşa'ya, bu onuncu bölümün ana teması olan, doyurulması son derece güç devletin filini yani Fatma Sultan'ı miras olarak bırakmıştır. Aslen yerine getirilmeyen bu evlilikten kısa bir süre sonra Melek Ahmed Paşa vefat eder. Her ne kadar Fatma Sultan Melek Ahmed Paşa'nın hemen hemen tüm mal varlığına *mihri* olarak el koymak isterse de Fazıl Ahmed Paşa buna mani olur. Melek Ahmed Paşa oğlu İbrahim ile kızı Fatma'ya 1.000'er altın bırakır. Cenazesine Evliya Çelebi'ye göre 40.000 veya 50.000 kişi katılır.

Kitabın bu son bölümünde Evliya Çelebi, Melek Ahmed Paşa'nın hayatına geniş yer vermiş ve akrabası ve yakını olmasından dolayı yer yer kendi hayatı hakkında da bilgi vermiştir. Evliya Çelebi'nin Melek Ahmed Paşa'yı son derece saydığı ve sevdiği hakkında yazdıklarından açıkça anlaşılacaktır.

Böylece Melek Ahmed Paşa'nın hem siyasi hem de özel hayatı Evliya Çelebi'nin kaleminden ortaya çıkmaktadır. Robert Dankoff'un *Seyahatname*'de dağınık bir şekilde çeşitli ciltlerinde yer alan bu bilgileri toparlayıp tercüme etmesi şüphesiz büyük bir hizmettir. Ancak M. Van Bruinessen ve H. Boeschoten'in *Evliya Çelebi Diyarbekir*'inde (Leiden 1968) olduğu gibi metnin tamamının veya en azından bir kısmının transliterasyonu faksimilileri ile verilmiş olsaydı okuyucunun tercümeyi aslı ile karşılaştırması mümkün olacağı gibi Evliya'nın kullandığı terimlerin tasvire verdiği gücü de anlamış olacaktı.

Dankoff'un verdiği dip-notlar zaman zaman metne açıklık getirdiği gibi kullanılan bibliyografya yeterince bir araştırmacının kanıtıdır.

Evliya Çelebi bilindiği üzere 1640 yılından itibaren hemen hemen tüm Osmanlı topraklarını ve Osmanlı'ya komşu bir çok ülkeleri dolaşmaya başlamış ve bu toprakların üzerinde ki bir çok şehirler, halk, folklor ve yapıtlar hakkında bilgi vermektedir. Dolayısıyla Evliya Çelebi'nin *Seyahatnamesi* bilhassa şehirçilik tarihi açısından önem taşımaktadır. Nitekim bu doğrultuda Mustafa Kuşçuoğlu (*Evliya Çelebi'den Malatya*, İstanbul 1968), Martin Van Bruinessen ve arkadaşları (*Evliya Çelebi in Diyarbekir*, Leiden 1988), Wilhelm Köhler, (*Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Bitlis ve Halkı*, İstanbul 1989), Yüksel Yoldaş Demircanlı (*Evliya Çelebi Seyahatnamesi: İstanbul Mimarisi İçin Kaynak Olarak*, Ankara 1989), ve Robert Dankoff (*Evliya Çelebi in Bitlis/The Relevant section of the Seyahatname*, Leiden 1990) Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'sinin ilgili bölümlerini yayına hazırlamışlardır.

Robert Dankoff'u burada tanıtmı yapılan eseri ise Evliya Çelebi'nin bilinmeyen bir yönünü sergilemektedir; bu da Evliya'nın çok sevgi ve saygı duyduğu bir şahsın portresini çizmesidir. Melek Ahmed Paşa'nın bilhassa özel hayatı hakkında *Seyahatname*'de verilen bilgileri bir başka yerde bulamıyoruz.

Evliya Çelebi'nin hayatı ve eseri hakkında Cavid Baysun *İslam Ansiklopedisi*'ne yazdığı madde'de yeterince bilgi vermektedir. Bu maddenin sonuna da izahlı bir bibliyografya eklenmiştir.

Seyahatname'nin bir çok kütüphanelerde yazma nüshaları mevcuttur. Ancak *Seyahatname*'nin tamamı ilk defa on cilt olarak 1314 (1896-98)'de yayınlanmıştır.

Her ne kadar Cavid Baysun *İslam Ansiklopedisi*'nde ki maddede dış ülkelerde *Seyahatname* hakkında ki yayınlara değiniyorsa da bu kâfi değildir. M van Bruinesson ve H. Boeschoten'in *Evliya Çelebi in Diyarbekir* eserlerinde verdikleri bibliyografya oldukça geniş kapsamlı olup Tüten Özkaya "Sovyetler Birliği'nde Evliya Çelebi'nin *Seyahatnamesi* ile ilgili yayınlar", (*Bellesten* 211, Ankara 1911, s. 1259-1275) adlı bibliyografik makalesinde Sovyetler Birliğinde *Seyahatname* ile ilgili yayınlar hakkında geniş bilgi vermiştir.

Melek Ahmed Paşa'nın *Seyahatname*'de ki portresi Evliya Çelebi'nin anlatım gücünü ve kendine has bir metodunu sergilemektedir. *Seyahatname*'de ki portreler üzerinde mukayeseli bir çalışma Evliya Çelebi'nin verdiği bilgilerin geçerliliği hakkında bir temel oluşturacaktır. Robert Dankoff bu doğrultuda bir girişimi bu eseriyle başlatmış bulunmaktadır.

M. MEHDİ İLHAN